

OKM:n kuuleminen oppimisen tuen uudistamisesta 10.11.2023, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n keskeiset näkemykset

Oppimisen tuen uudistaminen tulee perustaa vahvasti lapsen oikeuksiin, joita on turvattu esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa ja vammaissopimuksessa sekä myös perustuslaissamme.

Keskeistä tuen kehittämisessä on ensinnäkin se, että tukipäätökset tehtäisiin riittävän tarkoiksi. Päätöksestä tulee käydä ilmi, mitä tukea, kuinka paljon ja kenen toimesta oppilas saa. Laissa on syytä myös säätää tarkemmin oikeudesta erityisopetukseen sekä muista keskeisistä tuen muodoista ja tukipalveluista. Esim. oikeus saada tarvittaessa henkilökohtaisia avustajapalveluita tulee mainita laissa. Myös tuen tai mukautusten vaikutusta oppilaan arviointiin tulee ainakin toimeenpanossa selkeyttää.

Oppilaiden ja huoltajien oikeusturvaa on parannettava. Myös tehostetusta tuesta tulee tehdä muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Muutoksenhakuteitä on joltain osin tarpeen selkeyttää (esim. avustajapalvelut). Aluehallintoviraston toimivaltaa opetuksessa asioissa on syytä laajentaa niin, että ne voivat vahvemmin ja tehokkaammin valvoa ja ohjata opetuksen järjestämistä. Kova tarve on myös oppilasasiavastaavalle tmv. viranomaiselle, jonka puoleen oppilaat huoltajineen voisivat kääntyä kouluun, kuten tukeen, liittyvissä ongelmatilanteissa ja saada sieltä apua.

Tukipalvelu- ja koulumatkaetuussäännökset tulee myös kirjoittaa niin vahvoiksi ja selkeiksi, ettei niitä esimerkiksi tarvitse hakea yhdenvertaisuuslain kohtuullisia mukautuksia koskevan sääntelyn kautta, mikä nyt on vammaisten oppilaiden osalta usein tilanne. Näitä tilanteita on erityisesti koulumatkaetuuden osalta käsitelty KHO:ssa asti. Toisaalta opetuksen järjestäjän on tärkeä tiedostaa ja toteuttaa vammaisen oppilaan oikeus YVL:n mukaisesti kohtuullisiin mukautuksiin, kun perusopetuslain tukipalvelu-tms. säännökset eivät ole riittäviä siihen, että vammaisen oppilas saisi opetusta yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Tarkemmat tukipäätökset vähentävät häiriökysyntää ja hallinnollista taakkaa. Hallinnollista taakkaa sekä myös perheiden kuormitusta vähentäisi myös se, jos tukipäätöksiä ja -suunnitelmia päivitetäisiin vain tarvittaessa. Toki jos laki ei määräisi päivittämään niitä tietyin aikaväleihin, niin tällöin täytyy tehdä selväksi se, että kun oppilas/huoltajat katsovat oppilaan tarpeiden muuttuneen niin, että päätös ja/tai suunnitelma vaatisi päivitystä, asiaan on koulussa tartuttava. Ehdotamme myös, että huoltajalle säädetään oikeus pyytää moniammatillista oppimisen/koulunkäynnin tuen suunnittelupalaveria, joka olisi tällöin järjestettävä. On muutenkin syytä korostaa velvoitetta tehdä tiivistä yhteistyötä oppilaiden huoltajien kanssa, sekä myös velvoittaa tarvittavat tahot monialaiseen yhteistyöhön oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tueksi.

Tukea uudistettaessa tulee korostaa sitä, että tukea on saatava heti tarpeen ilmetessä myös ilman diagnoosia, ja tuen portailia /tasoilla siirtymisen on oltava joustavaa. Tuen tarve ei myöskään saa johtaa tarpeeseen vaihtaa ryhmää tai koulua, jos lapsen kokonaisuutena arvioitu etu ei sitä vaadi. Lapsen etua arvioitaessa tulee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla arvioida, mikä ratkaisu kokonaisuutena arvioiden parhaiten turvaa lapselle kuuluvien oikeuksien toteutumisen. Nykyään etua arvioidaan koulumaailmassa usein liian yksioikoisesti vain lapsen oppimisen näkökulmasta.

Tällä hetkellä koulut usein ainakaan vahvempaa tukea antaakseen edellyttävät oppilaalla olevan oppimisen tuen tarvetta. Tarvittavan vahvaa tukea ja yksilöllisten tarpeiden mukaisia tukitoimia ja -palveluita tulee saada myös ilman oppimisvaikeuksia, kun oppilas tarvitsee sitä koulunkäynnin tukemiseksi. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeita arvioitaessa on huomioitava oppimisen ja oppituntien ja -tilanteiden lisäksi myös esimerkiksi välitunnit ja sosiaaliset suhteet koulussa.

Erityisistä opetusjärjestelyistä (esim. lyhennetyt koulupäivät, oppiaineen yksilöllistäminen tai vapautus siitä, toiminta-alueittain opiskelu, vuosiluokkiin sitomaton opetus) ja niistä päättämisestä on säädettävä tarkemmin ja selkeämmin, lähtökohtina yhdenvertaisuus ja oppilaan yksilölliset tarpeet ja etu. On aina huomioitava se, mitä oppilas voi tarvittaessa erilaisia apuvälineitä ym. tukea hyödyntäen oppia tai tehdä, joten esimerkiksi aineiden oppimääriä ei yleensä tulisi yksilöllistää eikä vapauttaa oppilasta kokonaan jonkun aineen opiskelusta, jos sopivalla yksilöllisellä tuella oppiminen ja osallistuminen on mahdollista.

Yksilöllisten tarpeiden mukainen tuki on jatkossakin tuotava lähtökohtaisesti oppilaan omaan opetusryhmään, mutta on tarpeen säätää myös oppimisen ja/tai koulunkäynnin tukea tarvitsevien oppilaiden oikeudesta tarvittaessa päästä sopivaan pienryhmään. Esimerkiksi YK:n vammaissopimuksen edellyttämä inklusio ei tarkoita sitä, että kaikki oppilaat riippumatta tuen tarpeistaan ovat yleisopetuksen ryhmässä, vaan sitä, että vahvaakin tukea tarvitsevat opiskelevat samassa koulutusjärjestelmässä ja ainakin pääsääntöisesti samoissa kouluissa, mutta tarpeiden mukaan osin tai kokonaan pienryhmissä/erityisluokissa ja aina saaden riittävän yksilöllisen tuen. Myös etä-/verkko-opetus tulee säätää mahdolliseksi tuen muotona sitä tarvitseville. Valterin tukea kouluille sekä sairaalaopetusta ja sairaalakoulun tukea on oltava saatavilla yhdenvertaisesti silloin, kun oppilas niitä tarvitsee.

Ryhmäkokoja on pienennettävä myös tiukemman sääntelyn kautta ainakin, kun opetusryhmässä on tukea tarvitseva oppilas/oppilaita. Yhteisopettajuus on myös huomioitava mitoitussääntelyssä.

Laissa tulee säätää oppimis- ja kouluympäristön esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, mukaan lukien aistiesteettömyydestä.

Esimerkiksi tuen jatkuvuuden näkökulmasta on kiinnitettävä erityistä huomiota siirtymiin alakoulusta yläkouluun ja perusopetuksesta jatko-opintoihin. Olennaisen tärkeää tuen uudistamisessa on varmistaa riittävät resurssit lainsäädännön mukaisten oikeuksien ja velvoitteiden toteuttamiseksi. Lainsäädännön toimeenpanoon tulee panostaa vahvasti.

Lisätietoja: tanja.salisma@tukiliitto.fi